

Руслана Білик, к. е. н.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна

ОРІЄНТИРИ СТРУКТУРНО-ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Ruslana Bilyk, PhD in Economics

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine

REFERENCE POINTS OF STRUCTURAL AND INNOVATIVE MODERNIZATION OF THE NATIONAL ECONOMY IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

The article considers objective prerequisites and regularities of structural and innovation modernization of the economy. The reasons for the loss of competitive advantages in the world economic space by the national economy of Ukraine are systematized. The main objectives of the modernization are determined and the main emphasis is made on the complex approach to its implementation and the timely provision of this process with the necessary resources. The necessity and potential of structural and innovation modernization of the economy are substantiated by means of intensification of investment activity and strengthening of the transnationalization of production. The adequacy of modernization processes of the national economy to the world trends of post-industrial development is analyzed. Approaches to improving institutional support for modernizing the Ukrainian economy are proposed.

Keywords: modernization, innovative behavior, integration strategy, investment interaction, structural renewal, financial resources.

Постановка проблеми. Перспективи створення в Україні конкурентоспроможної економіки, утвердження її як високотехнологічної держави з сучасною структурою національного господарства ускладнюються значними втратами інтелектуального і технологічного потенціалу. Існуюча експорторієнтована модель розвитку економіки характеризується переважанням продукції сировинного походження, або в кращому випадку, продукцією промисловості слабодиверсифікованого низькотехнологічного виробництва та продукції сільськогосподарського виробництва з низькою часткою доданої вартості. Безперервне пристосування до поточних швидкоплинних потреб світового ринку не дають утвердитися Україні як держави з потужною економікою, здатною протистояти негативним зовнішнім впливам змін у світовій кон'юктурі.

Тому вибір орієнтирів структурно-інноваційної модернізації економіки України, побудова механізмів їх досягнення, оцінка та прогнозування її впливу на соціально-економічний розвиток потребує поглибленого дослідження і всебічного врахування адекватності глобалізаційним процесам. Адже структурні зрушення під впливом активізації інноваційної діяльності, які відбуваються впродовж останніх років не приносять бажаних результатів в процесах оптимізації економічних пропорцій, формуванні ефективної, конкурентоспроможної моделі національного ринку.

Метою статті є визначення орієнтирів структурно-інноваційної модернізації української економіки, які відображають вплив змін в структурі потреб національного господарства у рамках світогосподарських відносин на структуру економічної системи, обґрунтування комплексу заходів щодо підтримки активної взаємодії структурної політики з науково-технічною, інноваційною, промисловою та зовнішньоекономічною політиками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До проблем модернізації економіки за рахунок структурної перебудови і активізації інноваційної діяльності протягом тривалого часу спостерігається підвищений інтерес науковців. Значна увага приділяється питанням модернізації у працях таких зарубіжних та вітчизняних учених: В. Андрійчука, Ю. Бажала, М. Вебера, А. Гальчинського, В. Гейця, Р. Гринберга, Я. Жаліла, Ю. Кіндзерського, М. Кондратьєва,

С. Кузнеця, Дж. М. Кейнса, В. Мітчела, В. Полтеровича, Дж. Робинсон, У. Ростоу, А. Рум'янцева, В. Сизоненка, А. Філіпенка, С. Циганова, А. Чухна, Л. Шинкарук, О. Шниркова. У роботах цих та інших дослідників увага спрямована на розриття сутності модернізації економіки, її значення для суспільного розвитку. Аналізуються основні концептуальні підходи до особливостей впливу промислової політики, інноваційності економіки на результати модернізації.

Але не розкриті зв'язки між структурними та інноваційними перетвореннями, як основи модернізації економіки, які відображають вплив змін в структурі потреб на структуру виробництва та економічної системи в цілому. Дискусійними лишаються питання про умови в яких здійснюється модернізація економіки України, а саме: 1) в умовах індустріального розвитку; 2) деіндустріалізації економіки; 3) неоіндустріалізації окремих секторів; 4) глобалізації. У сукупності окремих напрямів модернізації економіки і відповідних інструментів та механізмів реалізації структурно-інноваційна модернізація займає особливе місце, наскрізний характер дії стійких і упорядкованих зв'язків між складовими економічної системи, значення і роль якої не розкриті.

Виклад основних результатів дослідження. Необхідність створення передумов для забезпечення довгострокового економічного зростання стає все більш очевидною в контексті тривалої інституціональної невизначеності соціально-економічних перетворень, відсутності динаміки позитивних змін на ключових напрямках життєдіяльності суспільства. За оцінками фахівців, упродовж останніх 20 років Україна пережила три системні кризи (1998-1999, 2008-2009, 2014-2016 рр.), які супроводжувалися різкими падіннями ВВП; п'ятнадцятикратним знеціненням гривні відносно долара США; тринадцятиразовим підвищенням цін на споживчі товари¹. Перебіг подій світової фінансово-економічної кризи з її зародження, поширення і появи перших нестійких ознак виходу з кризи свідчать, що найбільш вагомими результатами спостерігаються в країнах з високим рівнем інституціонального забезпечення структурних зрушень в економіці, позитивною динамікою інноваційних процесів, на чому наголошують дослідники цієї проблеми².

Водночас глобалізаційні процеси супроводжуються трансформацією світового економічного простору, загострюють конкуренцію в сфері наукових досліджень, обмежують доступ до фінансових і інвестиційних ресурсів, здатні справляти негативний вплив на національні інноваційні системи. Глобалізації, незважаючи на синергетичні ефекти, притаманні суперечності, рухливість факторів, що забезпечують її динаміку, мінливість ендегенних та екзогенних складових механізму впливу на соціально-економічний розвиток³. Це пов'язано із зростанням вартості проведення НДДКР, значним поширенням інформаційно-комунікаційних технологій, структурними зрушеннями в економіці будь-якої країни на фоні посилення мережевого характеру міжнародного економічного співробітництва.

У сучасній економічній літературі існують різні визначення терміну «модернізація економіки». У широкому розумінні модернізацію розглядають як якісні зміни в соціальній, економічній, політичній, культурній та інших сферах, які забезпечують процес переходу від традиційного до сучасного суспільства⁴. У вузькому значенні модернізацію визначають під кутом зору окремого її аспекту. Зокрема, зустрічаються точки зору, щодо сутності модернізації як процесу часткового оновлення, заміни застарілого устаткування⁵, що радше відображає потенційні можливості змін на мікрорівні.

¹ Скрипниченко, М.І. (ред.) (2018). *Чинники і тренди економічного зростання в Україні: монографія*. Київ: ІЕП НАНУ, 6.

² Кіндзерський, Ю.В. (2013). *Промисловість України: стратегія і політика структурно-технологічної модернізації*: монографія. Київ: ІЕП НАНУ, 536; Сизоненко, В.О. (2011). Конструктивна функція світової кризи та можливості відновлення інноваційного розвитку країни. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Економіка*, 124/125, 40-43; Решетило, О.О., Литвиненко, І.В. (2018). Глобальні виклики структурної модернізації економіки України. *Глобальні та національні проблеми економіки. Миколаївський національний університет ім. В.О. Сухомлинського*, 23, 38-43.

³ Циганов, С.А., Сизоненко, В.О. (2017). Глобалізаційна трансформація інноваційної складової в системі пріоритетів економічного розвитку. *Економічні інновації*. Одеса: ШПРЕД НАНУ, 64, 320-327.

⁴ Кіндзерський, Ю.В. (2013). *Промисловість України: стратегія і політика структурно-технологічної модернізації*: монографія. Київ: ІЕП НАНУ, 17.

⁵ Мочерний, С.В. (відп. ред.) (2001). Модернізація. *Економічна енциклопедія: у 3-х т.* Київ: ВЦ «Академія», 2, 468.

Модернізацію економіки пов'язують з економічною політикою, регулятивними заходами щодо підтримки розвитку тих елементів економічної системи, які забезпечують економічне зростання і підвищення міжнародної конкурентоспроможності. При цьому найчастіше модернізацію економіки пов'язують з інноваційно-інвестиційними процесами, структурними перетвореннями як основи модернізації. При цьому орієнтирами структурно-інноваційної модернізації розглядають зростання купівельної спроможності населення, активізацію інвестиційної діяльності, спрямованої на зростання ВВП; підвищення конкурентоспроможності економіки на внутрішньому та міжнародних ринках; соціальний розвиток; охорона довкілля.

Згідно з доповіддю «Глобальний індекс інновацій 2017» підготовлений спільно Корнельським університетом, школою бізнесу INSEAD і Всесвітньою організацією інтелектуальної власності лідирують у рейтингу Швейцарія і Швеція. На третій позиції Нідерланди. Також у десятку найбільш інноваційних країн увійшли: США, Великобританія, Данія, Сінгапур, Фінляндія, Німеччина та Ірландія¹.

В теорії модернізації економіки центральне місце займає підхід до динаміки господарських процесів з соціальними, політичними змінними, зрушеннями у глобалізаційних процесах. Багатомірність цих процесів породжує поділ модернізації на органічну та неорганічну² за критерієм міри залучення ресурсів суспільства чи задоволення його інтересів, або як вважають окремі автори, за мірою прояву природних хвиль економічного та політичного розвитку, обумовлених переходом кількісних господарських змін у якісні³.

Світові тенденції економічного розвитку свідчать про зміни в секторальній структурі економіки провідних країн. В останні роки сфера послуг в кількісному вимірі сягнула 70% від сукупного обсягу у ВВП більшості країн. В Україні зростання сфери послуг, на відміну від розвинених країн, є радже проявом трансформаційних процесів переходу до ринкової економіки, ніж свідченням постіндустріальних тенденцій.

Значна частка промисловості (42,5% в % до ВВП) та сільського господарства (18% відповідно) показує низьку результативність діяльності цих секторів. Зокрема, за показником продуктивності праці відповідно до рейтингу Глобального індексу інновацій 2017 р. Україна виявилась найгіршою в інноваційній сфері (50 місце) і потрапила до трійки аутсайдерів за показником «технологічні можливості»⁴. Водночас у 2017 р. Україна посіла найвищу позицію за останні 7 років – 50 місце серед 127 економік світу. Це обумовлено високим коефіцієнтом інноваційної ефективності, тобто співвідношенням отриманого результату до інноваційних ресурсів.

Основою української інноваційної конкурентоспроможності, як стверджують експерти, є людський капітал. Його ефективна реалізація (41 місце – 2017 р.) і є головною конкурентною перевагою. Зокрема, Індикатор «Передача знань» оцінюється на основі 4-х показників, тільки за дним з яких місце України у рейтингу зросло – експорт інформаційно-комунікаційних послуг (% до загального обсягу зовнішньої торгівлі) з 21 місця за цим показником у 2016 р. до 15 місця у 2017 р. з часткою у 4,4% загального обсягу зовнішньої торгівлі. Імпорт цих послуг становить 1,3% загального обсягу зовнішньої торгівлі, тобто існує позитивний баланс торгівлі готовими високотехнологічними послугами, що сприяє росту доданої вартості країни⁵. Фактором, який стримує інноваційний розвиток є низький рівень R&D витрат (54 місце у 2017 р.), що обумовлює пошук інших джерел фінансування та міграцію науковців за межі України. Звуження внутрішнього ринку праці та вплив частини робочої сили за останні 20 років пояснюється відсутністю в економіці привабливих та перспективних умов застосування своїх знань, досвіду і професійних навичок. Поступове формування моделі відстаючого зростання в міжкризові періоди веде до втрати існуючих ринкових переваг.

¹ Писаренко, Т.В., Кваша, Т.К. (ред.) (2018). *Стан інноваційної діяльності та діяльності у сфері трансферу технологій в Україні у 2017 р.*: аналітична доповідь. Київ: УкрІНТЕІ, 7.

² Геєць, В.М. (2010) Ліберально-демократичні основи: курс на модернізацію України. *Економіка України*, 3, 4.

³ Кіндзерський, Ю.В. (2013). Промисловість України: стратегія і політика структурно-технологічної модернізації: *монографія*. Київ: ІЕП НАНУ, 21.

⁴ Писаренко, Т.В., Кваша, Т.К. (ред.) (2018). *Стан інноваційної діяльності та діяльності у сфері трансферу технологій в Україні у 2017 р.*: аналітична доповідь. Київ: УкрІНТЕІ, 9.

⁵ Там само, 22.

Поглиблення структурних диспропорцій в економіці України є результатом низької інноваційної активності, сировинної орієнтації експорту продукції. Скорочення наукоємних технологічно-складних галузей й окремих виробництв, зниження питомої ваги вітчизняних товарів на внутрішньому ринку. Так, Україна забезпечується товарами національного виробництва лише на 60-65%, інноваційною продукцією на 25-30%, що зумовлює відставання від країн ЄС в 7-10 разів, ефективності споживання – у 2-3 рази¹. Тим самим не досягається головна мета модернізації економіки, а саме; не зростає продуктивність праці, та відповідно статки населення, а соціально-економічний розвиток не супроводжується закономірними і до відомого ступеня прогнозованих змін у культурному і політичному житті².

Прорахунки в інвестиційній політиці і в економіці в цілому, та особливо у промисловості, не сприяли модернізації технологічної бази підприємств. Основними причинами незадовільного стану інвестування промисловості, за наявними оцінками стали низькі темпи інвестування, неузгодженість інвестиційної та фінансово-бюджетної політики. Так за період з 2010 р. до 2018 р. динаміка освоєних інвестицій в основний капітал характеризується такими даними (табл. 1).

Таблиця 1

**Капітальні інвестиції та інвестиції у нематеріальні активи в Україні
за 2010-2017 рр.**

Найменування послуги	Освоєно (використано) капітальних інвестицій, млн. грн.							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
ВВП, млн. грн.	1079346	1299991	1404669	1465200	1586915	1988544	2385367	2982920
Капітальні інвестиції, усього	180575,5	241286,0	273286,0	249873,4	219419,9	273116,4	359216,1	448461,5
Інвестиції у нематеріальні активи	6912,7	9375,8	8402,3	10479,0	7384,8	18385,5	11825,6	16422,0

Джерело: розраховано автором за даними³

Наведені дані свідчать про незадовільний стан інвестиційної діяльності. необхідно зазначити, що у 2017 р. обсяги витрат підприємств, організацій України на створення, або придбання прав на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, патенти, ліцензії, концесії почали зростати внаслідок росту виробництва продукції підприємствами переробної промисловості, підприємствами із виробництва залізничних локомотивів рухомого складу тощо. Для її активізації потрібні реальні заходи інституціонального впливу на зменшення ризиків здійснення інвестиційної діяльності, створення механізмів використання прибутку відповідно до стратегії розвитку для кожного підприємства. Необхідні стимулюючі заходи для подолання пасивності приватного сектору стосовно інвестування інновацій та дефіциту реальних інвестицій у фінансування нововведень, на чому ми наголошували в попередніх публікаціях⁴.

¹ Циганов, С.А., Сизоненко, В.О. (2014). Теоретичні основи політики економічного розвитку та механізми її реалізації в контексті глобалізаційних викликів. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Економічні науки*, 5-6, 132.

² Іванов, С.В., Солдак, М.О. (2016). Модернізація економіки України в контексті світових тенденцій індустріального розвитку. *Економічний вісник Донбасу*, 3, 24.

³ Статистична інформація. *Державна служба статистики України*. <<http://www.ukrstat.gov.ua>> (2019, червень, 25).

⁴ Білик, Р.С. (2017). Трансформаційні зміни в механізмах інноваційного розвитку національних економік в умовах глобалізації. *Економіка і підприємництво*. Київ: КНЕУ, 39, 291-303; Білик, Р.С. (2019). Фінансові методи впливу на інноваційну модернізацію економіки в контексті світового досвіду. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. Київ: КНУ ім. Т. Шевченка. ІМВ, 139, 115-126.

На макроекономічному рівні необхідно змінити співвідношення між нагромадженням і споживанням на користь нагромадження. Це сприятиме формуванню потужного ринку капіталів, зростанню ефективності формування і використання приватних капіталів.

За умов підвищення попиту на наукоємну продукцію на внутрішньому ринку та дотримання вимог з боку міжнародних ринків до технологічної конкурентоспроможності виробництва, такі заходи дозволять зупинити процес старіння основного капіталу, розпочати його оновлення на інноваційній основі. Тим самим замість деградації, депресії виробництва та інфляції витрат розпочнеться рух до модернізації технологічних процесів в національній економіці.

Про можливості активізації інноваційно-інвестиційних процесів в Україні можуть свідчити наступні дані (табл. 2).

Таблиця 2

**Показники Глобального інноваційного індексу Bloomberg для України
за 2015-2018 рр.**

Рік	Загальний ранг	Витрати R&D у співвідношенні до ВВП	Технологічні можливості	Продуктивність праці	Кількість високотехнологічних підприємств	Ефективність вищої освіти	Концентрація дослідників	Патентна активність
2015	33	42	50	50	35	5	41	10
2016	41	41	46	50	36	5	45	28
2017	42	44	47	50	34	4	44	27
2018	46	47	48	50	32	21	46	27

Джерело: розраховано автором за даними¹

Стратегія інноваційно-інвестиційного напрямку модернізації включає, на думку дослідників, вирішення єдності трьох завдань: розвитку мотивації приватних стратегій, консолідації інвестиційних ресурсів для втілення цих мотивацій та заохочення інноваційної спрямованості як засобу забезпечення максимальної ефективності застосування обмежених ресурсів².

Відсутність надійних гарантій захисту іноземних інвестицій та прав суб'єктів інвестиційної діяльності веде до скорочення припливу прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у промисловість. Про це свідчать дані про рівень іноземного інвестування у загальному обсязі ПІІ, співвідношення за спрямуванням між реальним сектором економіки і фінансовою діяльністю, операцій з нерухомістю та оптовою і роздрібною торгівлею.

Натомість в структурі капітальних вкладень власні кошти протягом тривалого періоду залишаються основним джерелом інвестицій (табл. 3).

Характерним в структурі інвестування є спрямування ПІІ у галузі, які не мають у своєму складі високотехнологічних та наукоємних виробництв. У 2018 р. кількість високотехнологічних підприємств, в які можливо були б спрямовані ПІІ навіть знизилось з 34 одиниць до 32. При цьому суверенні рейтинги країни є спекулятивними («В-» S&P's, Fitch; Cao 2 Moody's) і ніколи не мали інвестиційного рівня. Це пояснюється можливістю отримання прибутків в цих галузях у мінімальні строки, відсутністю дієвого механізму довгострокового припливу інвестицій в інноваційні проекти.

Ускладнення зосередження інтелектуальних та фінансових ресурсів на перспективних напрямках розвитку інноваційної економіки призводить до консервування застарілої структури промисловості, розвитку сировинних галузей сільськогосподарського виробництва без підтримки інфраструктурних та переробних підприємств. Це блокує економічну динаміку, оскільки така структура не забезпечує якісне економічне зростання.

¹ Bloomberg innovation Index 2018. *Bloomberg*. <<https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-01-17/sweden-gains-south-korea-reigns-as-world-s-most-innovative-economies>> (2019, червень, 25).

² Скрипниченко, М.І. (ред.) (2018). *Чинники і тренди економічного зростання в Україні: монографія*. Київ: ІЕП НАНУ, 79.

Капітальні інвестиції за джерелами інвестування

Джерела інвестування	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Коштів державного бюджету	5,7	7,2	6,0	2,5	1,2	2,5	2,6	3,4
Коштів місцевих бюджетів	3,2	3,1	3,1	2,7	2,7	5,2	7,5	9,3
Власних коштів підприємств	61,7	61,2	62,6	66,3	70,5	67,5	69,3	69,1
Кредитів банків та інших позик	12,7	15,2	14,5	13,9	9,9	7,6	7,6	6,6
Коштів іноземних інвесторів	2,1	2,1	1,8	1,7	2,6	3,0	2,7	1,4
Коштів населення на будівництво житла	10,5	7,3	8,3	9,6	10,1	11,7	8,3	7,3
Інших джерел фінансування	4,3	3,9	3,7	3,2	3,0	2,4	2,1	2,9

Джерело: розраховано автором за даними¹

Норма валового нагромадження основного капіталу в Україні повинна бути на рівні 30%, що забезпечує необхідні темпи зростання інвестицій в основний капітал. Для порівняння сучасний тренд співвідношення інвестицій та ВВП у розвинених країнах становить 20%, нових індустриальних країнах – на рівні 26-28%. При цьому структура інвестицій і насамперед ПІП повинна відображати потреби модернізації економіки, і спрямовуватись у машинобудування, види діяльності соціальної сфери та легкої промисловості.

Дотепер фінансування інновацій за рахунок коштів іноземних інвесторів характеризується нестабільною динамікою та диспропорційністю. Так, якщо у 2015 р. більшість з них припадали на високотехнологічні сектори (57%), то в 2017 р. 89,3% коштів іноземних інвесторів були спрямовані у середньо і низько технологічний сектор за рахунок фінансування металургійного виробництва².

Інноваційна модель структурних зрушень має ініціативний, підприємницький характер, який в найбільшій мірі сприяє модернізації економіки. реалізація цієї моделі в національній економіці не набула вагомих масштабів: частка інноваційно активних підприємств протягом тривалого часу становить 12-16%, що в 3-4 рази менше, ніж у розвинених країнах. Незначна наукоємність промислового виробництва не дозволяє відповідати вимогам внутрішнього і міжнародних ринків для забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції. По суті інноваційною діяльністю займаються лише окремі підприємства, які не здатні істотно впливати на динаміку ВВП і відповідно модернізацію економіки. високу інноваційну активність демонструють експортоорієнтовані галузі промисловості – машинобудування, хімічна та нафтохімічна промисловість, металургія та підприємства з виробництва коксу та нафтопродуктів. Головним спонукальним мотивом для цих галузей є більш жорсткий характер конкуренції на світових ринках. За видами економічної діяльності найбільша частка інноваційно активних підприємств припадає на виробництво харчових продуктів, напоїв, тютюнових виробів (22,0%), на хімічну промисловість (5,5%) до загальної кількості підприємств. В розрізі технологічних секторів промислового виробництва структура інноваційно активних підприємств у 2017 р. має такі кількісні характеристики: високотехнологічне виробництво – 11,9%, середньо високотехнологічне

¹ Статистична інформація. *Державна служба статистики України*. <<http://www.ukrstat.gov.ua>> (2019, червень, 25).

² Писаренко, Т.В., Кваша, Т.К. (ред.) (2018). *Стан інноваційної діяльності та діяльності у сфері трансферу технологій в Україні у 2017 р.*: аналітична доповідь. Київ: УКРІНТЕІ, 37.

виробництво – 24,5%, середньо низькотехнологічне виробництво – 17,5%, низькотехнологічне виробництво – 46,1%¹.

Слід зазначити, що недостатній рівень технологічної готовності вітчизняних підприємств, низький рівень сприйняття новітніх технологій є результатом використання в більшості випадків застарілого обладнання у виробничих процесах. Це підтверджують дані Всесвітнього економічного форуму про Глобальну конкурентоспроможність. Так, за наявними розрахунками, падіння рівня нагромадження основного капіталу нижче за позначку 23% від ВВП дало старт зростанню коефіцієнта зношування основних засобів, а падіння зазначеного рівня нижче 19% призвело до стрімкого підвищення ступеня зношування основних фондів². Тому потреба в інноваціях посилюється у зв'язку із зміною способів функціонування економіки і суспільства внаслідок сучасних технологічних трансформацій як основи модернізації економіки.

Як зазначають дослідники, у структурі національного експорту до ЄС переважає сировинна продукція, і це є основною причиною високої залежності обсягів експортної виручки України, динаміки ВВП і стабільності платіжного балансу, оскільки світові ціни на сировину постійно мають тенденцію до суттєвих коливань. Наприклад, втрати експортної виручки України за 2014 рік, зумовлені зниженням світових цін на сировинні товари, коливаються від 4,8 до 5,5 млрд. дол. США, а за 2015 – від 11,6 до 12,2 млрд. дол. США³. Згідно гіпотези Пребіша-Зінгера експортні операції з постачанням продукції з низьким рівнем доданої вартості будуть генерувати незначну дохідність, а тому забезпечити модернізацію буде неможливо.

У межах міжнародної європейської науково-технічної програми «EUREKA», учасником якої є Україна, передбачені такі види проектів як звичайні, «зонтичні», кластерні проекти та програма розвитку малих та середніх підприємств в сфері інноваційної діяльності (EUROSTARS). Метою усіх видів проектів є сприяння розвитку промислового, технологічного, та наукового співробітництва як складових модернізації економіки.

За наявними даними, Україна брала участь у 27 проектах «EUREKA» із загальним бюджетом внесків у 5,86 млн. євро. Серед учасників проектів найбільша питома вага – університети (54%), середні та малі підприємства (25%), які співпрацювали із 29 країнами. Портфолію технологічних сфер включає 37% у промислових технологіях, 37% в енергетиці та технологіях, пов'язаних з навколишнім середовищем, 19% у інформаційно-комунікативних технологіях та 7% у біомедицині та медицині⁴.

Створений у 2003 році національний інформаційний центр співробітництва з ЄС у сфері науки і технологій сприяє оптимізації внутрішніх і зовнішніх контактів і співробітництва за науковими напрямками, інформує наукову спільноту України про можливості рамкових програм ЄС. Крім того, центр надає консультації зацікавленим в міжнародному співробітництві щодо пошуку партнерів для участі в міжнародних проектах, ефективного використання можливостей електронних систем та участі науковців та малого і середнього бізнесу в наукових програмах, що фінансуються Європейською Комісією.

Слід зазначити, що певні напрацювання в науково-технічному співробітництві із закордонними організаціями мають точковий характер. Зокрема, в аерокосмічній сфері між Україною та Францією реалізується Програма спільних дій, в якій пріоритетним напрямом є сфера ракетноносіїв, яка є сильною стороною космічних відомств обох держав.

Крім кластерного підходу розвинені країни використовують мережеву організацію інноваційної діяльності. Окремі автори виділяють інформаційні мережі, інноваційні мережі та мережі промислової кооперації⁵, мережі генерації знань, трансферу технологій, мережі компетенцій. Прикладом мережі генерації знань може бути Національна мережа центру наукових досліджень Франції (CNRS) до складу якої залучено понад 1,2 тис. організацій, роботу яких координує 18 регіональних центрів.

¹ Там само, 32.

² Скрипниченко, М.І. (ред.) (2018). *Чинники і тренди економічного зростання в Україні: монографія*. Київ: ІЕП НАНУ, 106.

³ Геєць, В.М., Осташко, Т.О. (ред.) (2016). *Імплементация Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: економічні виклики та нові можливості: наукова доповідь*. К.: ІЕП НАНУ, 10.

⁴ Там само.

⁵ Demuth, K., McCullough, E. (2008). The longitudinal development of cluster in French. *Brown University*. <http://www.ling.ohio-state.edu/~coun/McCullough_cv.pdf>. (2019, June, 25).

Мережева організація забезпечує оптимізацію використання наявних науково-технічних ресурсів для інноваційної діяльності в межах єдиного інформаційно-комунікаційного простору. Отримання та аналіз інформації від учасників мережі виконують IRS-центри – структура-посередник в мережі. Вони узгоджують інтереси між виробниками і споживачами інформації шляхом проведення маркетингових досліджень, визначення технологічних і фінансових параметрів необхідних нововведень для різних рівнів і форм мережі.

Створення нових можливостей для диверсифікації виробництва у високотехнологічних галузях може бути використано для відновлення передусім електроніки, електротехніки, автомобілебудування і подальшого розвитку певних галузей української економіки. Але для цього потрібні необхідні зміни у функціонуванні ринку об'єктів інтелектуальної власності, доповнення існуючої інноваційної інфраструктури інноваційними мережами. Крім того, як свідчить практика створеної «Української мережі трансферу технологій» відсутня зацікавленість у здійсненні інноваційної діяльності у більшості підприємств, особливо малих та середніх, бракує досвіду роботи в мережах, що знижує можливості структурно-інноваційної модернізації економіки України.

Під впливом поширення властивостей мережевого суспільства відбувається посилення функціональної автономності економічних агентів при одночасному розширенні меж і можливостей кооперації. Зміни в структурі ресурсів характеризуються підвищенням в їх складі нематеріальної компоненти, коливаннями вартості останніх, посиленням значущості доступу до інформації і спроможності її належного опрацювання.

Водночас розгалуженість впливу глобалізаційних процесів обумовлює зростання інституційного розриву між реальним і фінансовим секторами, появу і відтворення диспропорцій національної економіки. Тому важливо забезпечувати дифузю мережевих технологій до секторів економіки нижчих технологічних укладів, що сприятиме генеруванню інновацій для поглиблення прогресивних структурних змін.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Теоретичні уявлення про зміст та механізми реалізації структурно-інноваційної модернізації економіки України в контексті посилення впливу глобалізаційних процесів дозволяють сформулювати орієнтири стратегічного економічного розвитку. Зміни в структурі потреб національного господарства актуалізують визначення пріоритетів економічної політики, механізмів їх втілення в практику.

Провідною проблемою модернізації економіки України є забезпечення економічної динаміки, формування інституціональної основи для структурних перетворень на основі прискорення інноваційно-інвестиційних процесів. Позитивні зрушення в структурно-інноваційній модернізації можуть бути досягнені за умов урахування в економічній політиці, регулятивних заходах соціальних та політичних змінних глобального технологічного розвитку. Це потребує безперервного моніторингу змін в глобалізаційних процесах, адекватного реагування на зрушення в інноваційних трендах світового господарства, подальшого дослідження міжнародного руху капіталу.

References:

1. Skrypnychenko, M.I. (ed.) (2018) Chynnyky i trendy ekonomichnoho zrostantyia v Ukraini [Factors and trends of economic growth in Ukraine]. Kyiv: IEP NANU. [in Ukrainian].
2. Kindzerskyi, Y.V. (2013). *Promyslovi Ukrainy: stratehiya i polityka strukturno-tekhnolohichnoyi modernizatsiyi* [Industry of Ukraine: Strategy and Policy of Structural and Technological Modernization]. Kyiv: IEP NANU. [in Ukrainian].
3. Syzonenko, V.O. (2011). Konstruktyvna funktsiya svitovoyi kryzy ta mozhlyvosti vidnovlennya innovatsiyoho rozvytku krayiny [The constructive function of the global crisis and the possibility of restoring the country's innovation development]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. Tarasa Shevchenka. Ekonomika*, 124/125, 40-43. [in Ukrainian].
4. Reshetylo, O.O., Lytvynenko, I.V. (2018). Hlobalni vyklyky strukturnoyi modernizatsiyi ekonomiky Ukrainy [Global challenges of structural modernization of the Ukrainian economy]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky. Mykolayivskyy natsionalnyy universytet im. V.O. Sukhomlynskoho*, 23, 38-43. [in Ukrainian].
5. Tsyhanov, S.A., Syzonenko, V.O. (2017). Hlobalizatsiyina transformatsiya innovatsiyanoi skladovoyi v systemi priorytetiv ekonomichnoho rozvytku [Globalization transformation of innovation component in the system of priorities of economic development]. *Ekonomichni innovatsiyi*, 64, 320-327. [in Ukrainian].
6. Mochernyy, S.V. (ed.) (2001). *Modernizatsiya. Ekonomichna entsyklopediya* [Modernization. Economic Encyclopedia]. Kyiv: Akademiya, 2. [in Ukrainian].

7. Pysarenko, T.V., Kvasha, T.K. (ed.) (2018). Stan innovatsiynoyi diyalnosti ta diyalnosti u sferi transferu tekhnolohiy v Ukraini u 2017 r.: analychna dopovid [The state of innovation and technology transfer activities in Ukraine in 2017: an analytical report]. Kyiv: UkrINTEI. [in Ukrainian].
8. Heyets, V.M. (2010) Liberalno-demokratychni osnovy: kurs na modernizatsiyu Ukrainy [Liberal-democratic foundations: a course on modernization of Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy* [Economy of Ukraine], 3, 4-20. [in Ukrainian].
9. Tsyhanov, S.A., Syzonenko, V.O. (2014). Teoretychni osnovy polityky ekonomichnoho rozvytku ta mekhanizmy yiyi realizatsiyi v konteksti hlobalizatsiynykh vyklykiv [Theoretical fundamentals of economic development policy and mechanisms for its implementation in the context of globalization challenges]. *Zovnishnya torhivlya: ekonomika, finasy, pravo. Ekonomichni nauky* [Foreign trade: economy, finance, law. Economic Sciences], 5-6, 131-140. [in Ukrainian].
10. Ivanov, S.V., Soldak, M.O. (2016). Modernizatsiya ekonomiky Ukrainy v konteksti svitovykh tendentsiy industrial'noho rozvytku [Modernization of the economy of Ukraine in the context of world trends of industrial development]. *Ekonomichnyy visnyk Donbasu* [Economic Bulletin Donbass], 3, 24-30. [in Ukrainian].
11. Statystychna informatsiya [Statistical information]. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy* [State Statistics Service of Ukraine]. <<http://www.ukrstat.gov.ua>> (2019, June, 25). [in Ukrainian].
12. Bloomberg innovation Index 2018. *Bloomberg*. <<https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-01-17/sweden-gains-south-korea-reigns-as-world-s-most-innovative-economies>> (2019, June, 25). [in English]
13. Bilyk, R.S. (2017). Transformatsiyni zminy v mekhanizmach innovatsiynoho rozvytku natsional'nykh ekonomik v umovakh hlobalizatsiyi [Transformational changes in the mechanisms of innovative development of national economies in the conditions of globalization]. *Ekonomika i pidpryyemnytstvo* [Economy and entrepreneurship], 39, 291-303. [in Ukrainian]
14. Bilyk, R.S. (2019). Finansovi metody vplyvu na innovatsiyu modernizatsiyu ekonomiky v konteksti svitovoho dosvidu [Financial methods of influence on innovative modernization of the economy in the context of world experience]. *Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn* [Actual problems of international relations], 139, 115-126. [in Ukrainian].
15. Heyets, V.M., Ostashko, T.O. (ed.) (2016). *Implementatsiya Uhody pro asotsiatsiyu mizh Ukrainoyu ta YES: ekonomichni vyklyky ta novi mozhyvosti: naukova dopovid'* [Implementation of the Association Agreement between Ukraine and the EU: Economic Challenges and New Opportunities: a Scientific Report]. Kyiv: IEP NANU. [in Ukrainian].
16. Demuth, K., McCullough, E. (2008). The longitudinal development of cluster in French. *Brown University*. <http://www.ling.ohio-state.edu/~coun/McCullough_cv.pdf> (2019, June, 25). [in English].